

Oponentský posudek na disertační práci Elii Lorenzen, LL.M.

Home State Duty to Protect in Business and Human Rights Through the Prism of Extraterritorial Jurisdiction

Disertační práce Elii Lorenzen se zabývá povinnostmi domovských států chránit lidská práva v kontextu podnikání prostřednictvím extrateritoriální jurisdikce. Jak autorka jasně konstatuje, nadnárodní korporace mají rostoucí ekonomický vliv a i schopnost porušovat lidská práva, současně ale nemají postavení subjektu a přímé povinnosti v mezinárodním právu lidských práv. Primární odpovědnost za ochranu lidských práv tak nese stát, kde k porušování dochází (hostitelský stát). V případě rozvojových zemí, jejichž ekonomická a politická síla mohou zasotávat za mocí nadnárodních korporací, může být naplňování této povinnosti problematické. Práce analyzuje právní pohled na možnost přenesení této povinnosti na domovské státy korporací, které mají větší schopnost ovlivnit chování korporací a zajistit dodržování lidských práv.

Výzkumné otázky (str. 12) jsou formulovány následovně: Ukládá mezinárodní právo v oblasti lidských práv domovskému státu povinnost chránit před extrateritoriálním porušování lidských práv ze strany korporací? Mají domovské státy právo vykonávat ochranu lidských práv vůči takovému extrateritoriálnímu jednání, a to i v případě, že není taková povinnost? Jak může – buď doporučená nebo závazná - povinnost domovského státu chránit extrateritoriálně lidská práva působit v oblasti businessu a lidských práv?

Autorka při hledání odpovědí postupuje přesvědčivě a metodologicky srozumitelně. Vysvětluje a diskutuje logicky navazující otázky – povinnost chránit lidská práva, exteritorialitu a jurisdikci podle mezinárodního práva a exteritorialitu a jurisdikci viděné odlišnou optikou mezinárodního práva lidských práv. Představuje různé modely extrateritoriální jurisdikce (prostorový, osobní a příčinný) a podrobně vysvětluje jejich odlišnosti.

Text plně vyhovuje nárokům kladeným na vědecké práce. Má jasně formulovaný cíl, postup autorky je objektivní, argumenty založené na primárních a sekundárních zdrojích jsou prezentovány nezaujatě a v potřebných souvislostech.

Autorka se opírá se o velké množství relevantních zdrojů, včetně obecných komentářů smluvních orgánů, posudků a rozsudků mezinárodních soudů. K judikatuře přistupuje systematicky. Text působí atraktivněji v místech, kde autorka z judikatury nepřebírá jen závěry, ale také nastiňuje případu nebo příčinu sporu.

Závěrečná část práce logicky navazuje na předchozí text, zjištění autorky jsou podložena a postavena na argumentech, podrobně diskutovaných v práci. Autorka se vrací k výzkumným otázkám a uvádí, že i když se v lidskoprávní judikatuře objevuje trend ve prospěch povinnosti domovského státu chránit lidská práva, dosud tato povinnost není závazná. Dále konstatuje, že

státy mohou vykonávat svou jurisdikci mimo své území, aby zajistily, že nadnárodní korporace budou dodržovat lidská práva, ale tato jurisdikce je omezena a podmíněna. Za klíčový pro budoucí vývoj právní úpravy a praxe považuje model příčinné souvislosti (cause-and-effect), který podrobně analyzovala ve 3. kapitole disertační práce.

Práce je psána srozumitelným a čtivým jazykem. Formální a stylistická úprava jsou bezvadné. Citace a odkazy na literaturu jsou zpracovány pečlivě.

K výsledku antiplagiátorské kontroly lze uvést, že zjištěná shoda s dostupnými zdroji má těžiště v odkazech na literaturu. V textu práce se pak shoda objevuje v místech, kde autorka s odkazem na zdroj využívá přímou citaci nebo operuje s delšími odbornými pojmy. Autorka pracuje s cizími díly korektně, vyšší míra zjištěné shody je vysvětlitelná velkým množstvím využitých zdrojů a pro právní text obvyklými citacemi. K původnosti práce nemám výhrady.

V rámci rozpravy při obhajobě by disertantka mohla vyjádřit k těmto otázkám:

V první kapitole zmiňujete mimo jiné několik vyjádření (Concluding observations) smluvních orgánů k extraterritoriální jurisdikci nad jejich podnikatelskými subjekty; konkrétně jde o Kanadu, Austrálii, Spojené státy americké a Velkou Británii (např. str. 32, 34 a 37 disertační práce). Jak významným nástrojem pro identifikování a rozvoj právní úpravy jsou takové připomínky a doporučení? Množství zpráv, které státy pravidelně smluvním orgánům předkládají je veliké a podobně objemné je množství připomínek, které smluvní orgány (případně státy v rámci Universal Periodic Review) ke zprávám formulují. Jak v tomto světle hodnotit skutečnost, že zmínky o extraterritoriální jurisdikci nad korporacemi jsou tak řídké?

V závěru práce je uvedeno, že pokud jde o jurisdikční modely a zejména příčinnou jurisdikci, zaplňuje disertační práce výzkumnou mezeru. Jak by bylo možné charakterizovat dosavadní stav poznání ve vztahu k tématu disertační práce?

V závěru je zmíněno také to, že jednání o návrhu smlouvy, která by zkoumanou problematiku závazně ošetřila, postrádá nedostatek shody mezi státy (str. 134). V jakých otázkách je tento nesoulad zásadní? V práci naznačujete rozdíl mezi situacemi rozvinutých a rozvojových států, hraje toto nějakou roli pro případné jednání o jednotné právní úpravě?

Práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertační práce.

V Brandýse nad Labem 17. srpna 2024

JUDr. Ing. Zuzana Trávníčková, Ph.D.